

KLMNOPQ
MNOPQRSTW
22552

BULLETIN ASOCIACE ČESKÝCH A MORAVSKOSLEZSKÝCH MUZEÍ A GALERIÍ

Č. 1/90

Milé kolegyně, vážení kolegové,

předkládáme Vám první číslo Bulletinu Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií. Je, pravda, skromný, ale i tak pro nás znamená zahájení nové etapy existence AMG. Podařilo se nám totiž vyřešit řadu základních problémů, jako je například fungování sekretariátu, vztah AMG k Národnímu muzeu a další formální, leč důležité drobnosti.

V Bulletinu bychom rádi přinášeli nejvýznamnější materiály, které ve výkonném výboru vznikají a jsou předkládány správním orgánům různých stupňů. V tomto čísle naleznete příspěvek, sumarizující návrhy AMG na řešení komplexu otázek finančního zajištění činnosti muzeí a galerií ČR. Současně probíhají přípravy dalších tezí, především v souvislosti s přípravou delimitací muzejních a galerijních organizací. Předpokládáme, že v dalším čísle naleznete více informací právě z tohoto žhavého procesu letošního léta.

Právě dnes, více než kdykoliv předtím, si uvědomujeme, jakou nevýhodou je zatím složení výkonného výboru a exekutivy. Proto vítáme vznik kolegií, jejichž předsedové se ihned stávají členy exekutivy. Potřebujeme naléhavě rozvinout činnost ve všech oblastech, které jsou přímo určující pro další osudy našich organizací. Musíme se mnohem rezolutněji hlásit o slovo ve všech věcech, týkajících se budoucího uspořádání českého muzejnictví. Především my, nikoliv jakýkoliv správní orgán, jsme skutečnými správci národního kulturního dědictví. A proto především my musíme vytyčovat trasy pochodu málo známou krajinou sanace naší profese, kultivace společnosti, postulování nových principů vztahů společnosti a muzeí. Nenechme za sebe hovořit druhé, nepoučené a nekompetentní. Minulost nám ukázala, kam jsme se s těmito průvodci a protektory dostali.

Doufám, že i náš AMG Bulletin bude sloužit jako dobrá pomůcka pro orientaci.

PhDr. Petr Šuleř
předseda AMG

Co je teď nejdůležitější

Blíží se termín dalšího (druhého) sněmu AMG. Tento druhý sněm by měl ukončit období, v němž bylo nutné zajistit samotnou existenci asociace. Pro šestičlennou exekutivu to bylo období více než náročné, protože bylo třeba vyřešit záležitosti, s nimiž nikdo neměl pražádné zkušenosti. Podařilo se je zvládnout alespoň tak, že asociace existuje, je řádně registrována, funguje její sekretariát, byla podepsána smlouva o spolupráci s Národním muzeem v Praze a vystupuje aktivně jako obhájce zájmů muzeí a galerií při přípravě nových zákonů - především díky aktivní činnosti svého legislativního kolegia, vedeného PhDr. Františkem Šebkem. Daří se také úspěšně řešit otázky finančního zajištění činnosti AMG, t.j. možnosti placení příspěvků na činnost a hospodaření s nimi. V době, kdy je známo, že dosavadní finanční předpisy už dlouho nebudou platit a nové ještě neplatí, to není snadná záležitost. Abychom však mohli být s tím, pomalu končícím, obdobím mezi dvěma prvními sněmy alespoň částečně spokojeni, je třeba vykonat ještě jedno - d o k o n č i t v ý s t a v b u v n i - t ř n í s t r u k t u r y a s o c i a c e a z e x e k u t i - v y v y t v o ř i t s k u t e č n ě r e p r e z e n t a t i v - n í o r g á n, z a s t u p u j í c í č e s k á a m o r a v s - k o s l e z s k á m u z e a p o s t r á n c e ú z e m n í, o b o r o v é i p o s t r á n c e z a s t o u p e n í j e d - n o t l i v ý c h o d b o r n o s t í v n i c h. Podle materiálu, který jste obdrželi proto nejen uvažujte o tom, v kterém kolegiu by Vaše muzeum mělo pracovat a informujte o tom sekretariát asociace, ale s k r u t e č n ě k o l e g i a z a k l á - d e j t e (regionální, oborová i odborná), z v o l t e j e - j i c h p ř e d s e d y, k t e ř í s e i h n e d z a p o - j í d o p r á c e e x e k u t i v y, j e j í m i ž č l e n y s e s t a n o u. Na říjnový sněm už musí být asociace reprezen- tována exekutivou, která bude zastupovat zájmy všech členů, proto- že v ní zasednou Vámi zvolení zástupci - předsedové kolegií.

TO JE NJDŮLEŽITĚJŠÍ ÚKOL NA ZÁŘÍ TOHOTO ROKU!

(ža)

N á v r h p r i n c i p ů f i n a n c o v á n í m u z e í a g a l e r i í

Každá společnost - na určitém stupni svého vývoje - shromažďuje a uchovává svoji paměť. To proto, že zdravý vývoj společnosti bez paměti není možný. Významnou část paměti tvoří tzv. v ě c n á , tj. doklady přírody a společnosti.

Mohou být různé způsoby tvorby a uchovávání věcné paměti, ale nejlépe se zatím osvědčil ten způsob, kdy správu věcné paměti p ř e b í r á s t á t . Státní správu převážné části věcné paměti předpokládáme i v ČSFR.

Jestliže je tvorba a uchovávání věcné paměti předpokladem zdravého vývoje společnosti a spravuje-li věcnou paměť stát, lze vyvodit, že se jedná o jednu z důležitých funkcí státu. Má-li stát zájem na zdravém vývoji svých občanů, národní i státní identitě, musí tuto funkci plnit co nejlépe a z této činnosti se občanům zodpovídat. Je potom ovšem prosto vsí logiky chovat se k věcné paměti jako k něčemu okrajovému a ekonomickými problémy odůvodňovat její zanedbávání nebo starost o věcnou paměť podmiňovat přednostním splněním jiných, důležitějších úkolů. Specifikou tvorby a ochrany věcné paměti totiž je to, že přestane-li být - byť jen na určitou dobu - prováděna, okamžitě dochází k nenapravitelným škodám. Ke škodám vzniklým únikem informací o přírodě a společnosti, které mohly, ale nebyly uloženy do paměti, nebo do paměti uloženy byly, ale zanedbáním péče byly zničeny. Jestliže stát převzal závazek spravovat věcnou paměť, převzal její i s vědomím uvedené specifiky a s vědomím, že tuto činnost není možné dělat polovičatě, s přestávkami, a když není nic tzv. důležitějšího. A tuto skutečnost je nutné neustále připomínat, protože zvláště v dobách ekonomických reforem nebo dokonce potíží bývá lákavé na ni zapomenout.

Tvorba a ochrana věcné paměti je také činnost velmi náročná na odborné znalosti i materiálně technické zabezpečení. Aby takovou činnost mohl stát plnohodnotně zajišťovat, musí k tomu zřizovat odborné ústavy - muzea a galerie. Jejich prostřednictvím stát plní povinnost správce věcné paměti. Muzea a galerie jsou tedy

ve vztahu ke státu v roli "strážců pokladu". Ne vždy se však tato jejich základní role pokládala za prioritní. Nejen proto, že především muzea byla nucena plnit různé utilitární úkoly v rámci ideologizace kultury, ale proto, že administrování kolem evidence sbírek a pomýlené spojování evidence s vědeckým zpracováváním a honba za co nejvyššími čísly do statistik odrazovaly od sběrů, od tvorby paměti.

Často se v minulosti diskutovalo, v čem jsou muzea a galerie nezastupitelné, zda ve vědecké, kulturně výchovné nebo vzdělávací práci nebo snad ve všem dohromady. Už několik let jsme se snažili upozornit na to, že nezastupitelnost je pouze v dokumentaci, kterou chápeme jako vědeckými metodami prováděnou tvorbu věcné paměti - získávání, vědecké zpracovávání a odborné uchovávání dokladů vývoje přírody a společnosti. Na tomto základě lze potom rozvíjet další činnosti muzeí a galerií. Snad se takové tvrzení může jevit jako samozřejmost, ale samozřejmě nebylo. Jinak bychom těžko vysvětlovali neúměrně malou pozornost věnovanou některými muzei dokumentaci a sbírkotvorné činnosti, ale i péči a ochraně sbírek, která nebyla způsobena ignorací vedení muzea, ale direktivním řízením muzeí státní správou a celkovým nepochopením poslání muzea. Proto důrazně připomínáme věci zdánlivě samozřejmé, tím spíše, že je to potřebné také jako úvod pro následující návrhy principů financování muzeí a galerií.

Návrh principů financování muzeí a galerií vychází ze tří základních funkcí těchto organizací:

1. muzea a galerie jsou "strážci pokladu", tvoří a uchovávají věcnou paměť ve správě státu, vědeckými metodami tvoří informace o světě,
2. muzea a galerie jsou středisky místní kultury a vzdělávání,
3. muzea a galerie jsou objekty významně se podílejícími na domácím i zahraničním cestovním ruchu a vytvářejí tak - mimo jiné - i pracovní příležitosti na úseku služeb a nepřímo přispívají k rozvoji měst a celých oblastí.

Podle uvedených funkcí muzea a galerie rozlišujeme také tři zdroje financování:

a/ Plnění funkce "strážce pokladu" je povinen financovat stát ze svého rozpočtu, protože tento závazek od společnosti převzal a jeho plněním vytváří potřebné podmínky pro zdravý vývoj společnosti. V praxi jde o financování vědecko-výzkumné činnosti zaměřené na tvorbu a ochranu věcné paměti, dokumentace regionů, nákup sbírek, vědecké zpracovávání sbírek včetně publikace jeho výsledků, ochrany sbírek včetně preparace, konservace a restaurování, materiálně technického vybavení dílen a depozitářů nutných pro ochranu sbírek, oprav a údržby budov, v nichž jsou sbírky uloženy, instalací bezpečnostních a protipožárních systémů, vybavení laboratoří a pracoven odborných pracovníků, rozvoje muzeologie, která je předpokladem ekonomického vynakládání finančních prostředků, stejně jako vzdělávání těch pracovníků muzeí a galerií, kteří nemohou získat potřebnou kvalifikaci jinde.

b/ Plnění funkce středisek místní kultury a vzdělávání je jednou z forem využívání informací, získaných ze sbírek a prezentace výsledků činnosti muzeí a galerií veřejnosti. V praxi jde o expozice, výstavy, přednášky, pořádání kulturních pořadů, vydávání katalogů, průvodců, opravy a údržbu objektů určených pro expozice, výstavy, přednášky, koncerty apod. Tato skupina činností muzeí a galerií je zčásti /asi z jedné třetiny/ už zahrnuta do bodu a/, např. publikace vědeckého zpracování sbírek/je možné tuto publikaci chápat jako vydání odborného sborníku nebo jako zpracování podkladů pro expozici či výstavu/, opravy a údržba objektů, v nichž jsou uloženy sbírky. Z větší části by tyto činnosti měly být financovány z místních zdrojů, tj. z rozpočtu měst a obcí, jejichž obyvatelům a návštěvníkům /návštěvníci jsou zase zdrojem příjmů pro město nebo obec/ středisko kultury a vzdělávání slouží.

c/ Funkce objektů domácího i mezinárodního turismu bude nepochybně stále významnější. Přinese s sebou i tvorbu pracovních příležitostí ve službách a toho lze využít při řešení otázek zaměstnanosti. Zkušenosti z některých vyspělých zemí /např. Velká Británie/ ukazují, že to přináší pozoruhodné výsledky. Zvýšení

zájmu o muzea, především ze strany zahraničních a tedy často "zhýčkaných" návštěvníků s sebou přinese nutnost investovat do vybavení muzeí a galerií pro návštěvníky. Pájde o různá zařízení /šatny, bufety, dětské koutky apod./, bezbariérové úpravy interiérů, prodej suvenýrů, poskytování informací atp. Toto by měla muzea financovat především z vlastních příjmů, z příspěvků sponzorů, případně z odpočitatelných částek daní výrobních podniků, darů apod.

Podle uvedeného klíče by muzea a galerie dostávaly finanční prostředky tedy ve formě tzv. záchovného, aby mohly plnit své základní poslání ve společnosti, ve formě příspěvku zřizovatele /regionálního úřadu atp./ a ve formě zisku z vlastní činnosti. Přitom by mělo platit pravidlo, že není-li dostačující tzv. záchovné, doplňuje se o prostředky z příspěvku zřizovatele, případně i o prostředky z vlastního zisku, protože to odpovídá prioritám, vyplývajícím z poslání muzeí a galerií ve společnosti. Za nejméně příznivých podmínek by tedy muzea a galerie neprováděly žádnou kulturní a vzdělávací činnost a všechny prostředky využily na tvorbu a uchovávání sbírek.

Snad je třeba - pro úplnost - se zmínit ještě o jednom zdroji financování, který by se časem měl v některých případech uplatňovat. Tímto zdrojem by měl být fond Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií, který by sloužil jednak na naléhavou pomoc členským muzeím a galeriím ve stavu nejvyšší nouze, ale také na podporu odborné činnosti muzeí, tj. pořádání zájezdů, stáží, studijních cest, seminářů a konferencí, na činnost odborných kolegií asociace.

Každého jistě napadne otázka, kdo a jak určí konkrétní výši toho záchovného, příspěvku ze státního rozpočtu. Doporučujeme tento problém rozdělit na dva - jak překlenout nejbližší, dvou až tříleté období a jak určovat částku tzv. záchovného potom, už v podmínkách rozvíjející se tržní ekonomiky. Zatím je aktuální vyřešit problém první a navrhuje toto řešení:

- Zachovat státní příspěvek pro muzea a galerie na roky 1990 - 1992 na úrovni příspěvku z roku 1989 /řádově 0,5 mld. Kčs/. Reálná hodnota tohoto příspěvku se sice bude rok od roku snižovat

vzhledem ke zvyšování cen, inflaci, rostoucím nákladům na nájemné apod., ale nebude nutné vynakládat prostředky na řadu akcí, které ještě v roce 1989 zbytečně zatěžovaly rozpočty muzeí a galerií. Racionálním hospodařením tak bude možné překlenout určité přechodné období, aniž by docházelo ke znehodnocování té části národního kulturního dědictví, kterou tvoří muzejní a galerijní sbírky.

Systému financování muzeí a galerií by významně pomohlo, kdyby povinnost státu řádně spravovat věcnou paměť národů byla zakotvena v ústavě republik. Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií o to důrazně žádá.

Zpracoval: RNDr. Jiří Ž a l m a n

CHRAŇME PAMĚŤ NÁRODA

/ připomínky k návrhům zákonů ČNR o obcích a okresních úřadech/

V souvislosti se zákonnými ustanoveními, měnícími charakter územního a správního uspořádání ČR, se zásadním způsobem změní organizační uspořádání českých a moravskoslezských muzeí. Některé konkrétně prováděné kroky stávajících národních výborů i řada nevyjasněných legislativních otázek vyvolávají vážné obavy o další osud mnoha našich muzeí. Např. Východočeský KNV usnesením rady zrušil Krajské muzeum východních Čech, aniž dříve byla rozhodnuta otázka budoucího zřizovatele. Rozhodnutí tohoto KNV je v rozporu s platným ustanovením zákona č. 54/59 Sb., přičemž reakce VI. odboru MK ČR na žádost ředitele muzea o zásah byla nepostačující a nekvalifikovaná. Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií dostává v poslední době stále častěji informace, že NV překotně jednají o dalším osudu muzeí bez účasti dotčených institucí, často zcela nekvalifikovaně.

Obracíme se proto v této chvíli na Vás, abyste zvážili níže uvedené podněty a návrhy na řešení otázek další existence muzeí v ČR.

V České republice působí zhruba 340 muzeí a jejich poboček. Spravují více než 100 miliónů sbírkových předmětů, jejichž hodnota jako vědeckého pramene poznání a paměti národa je nenahraditelná. Střízlivé odhady hodnoty pekuniární uvažují o částce 25 - 30 miliard Kčs.

Sbírkky muzeí a galerií jsou státním kulturním majetkem. Legislativní opatření tudíž musí zabezpečit i nadále jeho nezcizitelnost a uchování.

Muzea u nás prošla více než stoletým vývojem. Navzdory deformacím minulých desetiletí si udržela své postavení významného fenoménu v muzejnictví světovém. V Čechách a na Moravě se muzea historicky vyvinula do 3 základních typů:

- 1/ muzea národní a zemská
- 2/ muzea specializovaná
- 3/ muzea vlastivědná - a/ vlastivědná muzea regionální
b/ vlastivědná muzea místní

Nejpočetnější jsou muzea vlastivědná a ta jsou také změnami státní správy nejvíce ohrožena, zejména vlastivědná muzea regionální. Legislativní úprava českého muzejnictví musí uvedené - historicky vzniklé - typy muzeí respektovat. Proto navrhuje následující řešení:

- A/ zřizovatelem muzeí národních a zemských by mělo být MKČR /ev. zemské úřady/. Jde o Národní muzeum v Praze, Moravské zemské muzeum v Brně a Slezské muzeum v Opavě a také o významná specializovaná muzea národního či zemského charakteru - Národní technické muzeum v Praze, Technické muzeum v Brně, Uměleckooprůmyslové muzeum v Praze, Památník národního písemnictví v Praze, Státní židovské muzeum v Praze a Valašské muzeum v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm.
- B/ S p e c i a l i z o v a n á muzea, pokud nebudou ve správě obcí, by měla být spravována okresními úřady, případně přímo MK ČR, ev. zemskými úřady.
- C/ Zřizovateli r e g i o n á l n í c h vlastivědných muzeí by měl být "územně vyšší orgán". Tato muzea jsou totiž nejen středisky místní kultury a správci národního kulturního dědictví, ale také institucemi, které národní kulturní dědictví specifickými metodami tvoří. Tím, že dokumentují regiony, rozsáhlejší než je území obce nebo města. Plní tak kvalitativně vyšší úkoly než je uspokojování kulturních potřeb obyvatel dané obce, významné pro celou společnost. Měla by být proto dotována z rozpočtu ČR s tím, že obce budou přispívat na tu část jejich činnosti, která vyplývá z funkce středisek místní kultury.

Dříve než bude stanoveno, kdo bude oním "územně vyšším orgánem" a než budou případně vytvořeny nástroje k zabezpečení správy muzejnictví, doporučujeme, aby zřizovateli vlastivědných regionálních muzeí, tj. dnešních krajských a okresních muzeí, byly podle § 18 návrhu zákona o okresních úřadech o k r e s n í

ú ř a d y. Financování muzeí ve správě okresních úřadů by bylo
zajistěno podle § 10 návrhu téhož zákona.

D/ Zřizovateli muzeí m í s t n í c h a m ě s t s k ý c h ,
případně muzeí specializovaných, pokud svým významem nepřesahují
význam místa a muzeí, která jsou vlastně jen zpřístupněnou spe-
cializovanou expozicí, by se měly stát o b c e /obecní úřady/.

Je však nezbytné dopracovat návrh zákona ČNR o obcích.

Zatím totiž návrh umožňuje sice zrušení organizace spravované
obcí - tedy i muzea, ale nijak neupravuje povinnost naložit
odpovídajícím způsobem s majetkem, který představují muzejní
sbírky. Na úpravě návrhu zákona je Asociace českých a moravsko-
slezských muzeí a galerií připravena spolupracovat.

Tento návrh, vycházející ze znalosti vývoje i současného stavu
muzejnictví, by po přijetí zamezil nejen možnému devastování části
národního kulturního dědictví, ale zřejmě i degradaci specifického
typu českého muzea - muzea vlastivědného regionálního, který je i
typem uznávaným v Evropě. Nelze totiž předpokládat, že samosprávné
obce budou schopné i ochotné vynakládat potřebné finanční prostřed-
ky na společensky sice mimořádně prospěšnou, ale rámcem bezprostřed-
ních zájmů obce přesahující, regionální práci muzeí. Proto pokládáme
za nezbytné, aby některé typy muzeí byly zřizovány "územně vyšším
orgánem" a jejich činnost, přesahující rámcem střediska místní kul-
tury, dotována z rozpočtu ČR.

Exekutiva Asociace českých a
moravskoslezských muzeí a galerií

O t e v ř e n ý d o p i s p ř e d s e d y A M G m i n i s t r u
k u l t u r y Č e s k é r e p u b l i k y

Vážený pan
Milan Uhde
ministr kultury ČR

Vážený pane ministře,

vyhrocená situace v českých a moravskoslezských muzeích a galeriích nás nutí obrátit se na Vás tímto otevřeným dopisem. Nebývá zvykem muzejníků naříkat, prosit o pomoc, nebo vyhrožovat. Léta nás naučila spolehnout se především na sebe samotné, na naši vůli, obětavost a vynalézavost. Přesto dnes míra problémů spojených s tzv. delimitací převyšuje naše možnosti jednotlivých muzeí a galerií a cítíme potřebu vystoupit jednotně.

Nebudeme teď naříkat, jak krutě poznamenala minulá desetiletí naše kulturní dědictví. Nebudeme vypočítávat zoufalý nepoměr muzejníků a množství sbírkových předmětů, nechceme Vás zatěžovat údaji o tom, kolik milionů hodnot ročně naše společnost ztrácí tím, že se nedokáže postarat o své kulturní dědictví. Přečkali jsme to a s veškerou vehemencí jsme dali své síly k dispozici pro budování nového vztahu společnosti a kultury. Jsme pevně přesvědčeni, že teď, bez dohlížitelů a mentorů, dokážeme řešit i ty nejtěžší zločiny, napáchané pod kuratelou včerejších vůdců.

Současně však chceme upozornit na vážné nebezpečí, vznikající v procesu delimitace muzejních a galerijních organizací do kompetence nově vznikajících správních orgánů. Dlouholeté zkušenosti, ale i současná situace nás vedou k přesvědčení, že obce základního stupně nejsou prostě schopny ubránit kulturní statky před zánikem. Stále ještě totiž přetrvává nesmyslná domněnka, že na kulturu se doplácí, že je to luxus, který musí se svými nároky počkat až budou vyřešeny ty nejdůležitější úkoly. Zcela se zapomíná na stabilizující ekonomickou funkci kultury, na dominantní význam správce národního kulturního dědictví pro rozvoj turistického průmyslu, na obrovské hodnoty, se kterými náš stát ještě naumí hospodařit. Nemůžeme se prostě vyrovnat s vědomím, že jsou připraveny omyly,

jejichž důsledkem budou veliké škody kulturní, sociální i ekonomické.

Zásadní význam kultury pro rekultivaci společnosti, pro odstranění patologických sociálních projevů a koneckonců i pro růst tzv. "muzejního průmyslu" si již vyspělé země Evropy dávno uvědomily. Bez kultury prostě nelze žádný ekonomický systém ozdravit.

Jsme asi svou profesí poznamenáni. Řekne-li se vztah k domovu, vlastenectví, cesta do Evropy, kultivovaná společnost, fungující ekonomika, vědomí kontinuity tradic a hodnot, představíme si zcela konkrétní věci. Představíme si plesnivé sbírky přírodnin, hroutící se zámky, zničené obrazy a červotočem a hnilobou se rozpadající nábytek. Víme, co chceme udělat. Dopřejte nám, prosím, hlasu.

V Brně, dne 3. 8. 1990

Za výkonný výbor Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií

PhDr. Petr Šuleř
předseda AMG

Dopis byl otištěn v Občanském deníku a Lidových novinách.

Bulletin Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií č.1/90
pro potřebu členů vydává exekutiva AMG
Technická spolupráce: NM - ÚMK
Odpovědný redaktor: RNDr. Jiří Žalman
Náklad: 150 ks
Vychází podle potřeby